

Batı Edebiyatında Akımlar 5.-11. Ünite Özet

Realizm / Natüralizm

Birbirlerine yakın akımlardır. Natüralizm daha radikaldir.

Realizm à Gerçek’ gerçeklik anlamındadır. Duygusallığa kaçmadan, olayları olduğu gibi aktarma endişesiyle oluşmuştur.

Bunu yaparken dil ve üslup özellikleri öne çıkar.

Natüralizm ise, doğayla ilgili, doğal, yapmacıksız, doğayı seven anlamındadır. Doğayı olduğu gibi aktarmak/yansıtmak temel şiarıdır.

Realizm ve natüralizmin ortaya çıkmasına sebep olan etkenlerin en önemlisi Fransız Devrimi sonrası özgürlük ve eşitlik gibi kavramlara yüklenen umutların karşılık bulamamasıdır.

İktisadi değişimler ve sömürgecilik faaliyetleri maddeci dünya görüşünün kuvvetlenmesine sebep olurken bunun bir yansıması olarak romantizmin zayıflayıp realizmin yükselmesi kaçınılmaz olmuştur.

Sanayi devrimine paralel bilim dünyasında yaşanan ilerlemeler, akılcılığı yükseltmiş, nedensellik ve akılcılık temel ilkeler haline gelmiştir. Önceki dönemlerde görülen kavramsal gerçeklik değerini yitirmiş olgusal gerçeklik önemsenmeye başlanmıştır. Olgusal gerçekliğin yükselişinde pozitivizmin katkısı çoktur.

Pozitivizme göre insan zihni eşyanın mahiyetini kavrayamaz, insan zihninin başarısı ancak deneyssel bilgiyle sınırlıdır. Pozitivizmin amacı -> tabiat olayların gerçekleşmesinde etkili olan değişmez yasaları bulmak.

Pozitivizmin katı biçimi olarak değerlendirilebilecek olan determinizm, salt nedensellik ilkesi üzerinde durur. Bilindiği gibi pozitivizm nedenleri kavramanın mümkün olamayacağını söyleyip, nasıl sorusu ile ilgileniyordu. Naturalizm, realizmden farklı olarak determinizmin üzerinde yükselir.

Darwin ve onun evrim teorisinin de natüralizmin gelişmesine katkı yapmıştır.

Nitelikleri

Tesadüflere, mucizelere, soyut genellemelere yer vermezler. Sanat adeta bir ayna gibi, salt gerçekle, görünenle ilgilenmeli, ama bunu yaparken de belli bir çerçeve çizebilmelidir.

Gözlem çok önemli;

Hayale kapılmamak, hakikatten ayrılmamak, dolayısıyla sürekli gözlem...

Romanlarda baskın karakterler kaybolur ve bunun yerini tipler alır. Bu yolla toplumu ve toplumun içinde olduğu koşulları yansıtmak mümkündür.

Eleştirel gerçeklik ve toplumcu gerçeklik alt başlıkları, roman kurgularını değerlendirirken kullanılan alt kategorilerdir. Toplumcu gerçekçiler, ağırlıklı sol düşüncenin baskın olduğu metinlerle karşımıza çıkarlar.

Maddi dünya algısı tasvirlerin yoğunlaşmasına neden olur. Çevre ve mekanın insan üzerindeki etkilerini anlatmak gayreti içindeki romancılar hemen her detayı anlatarak tasvir sanatını geliştirirler. Realizm ve natüralizmin çağdaş roman kavramına katkıları çok fazladır.

Nesnellik

Yazar, olabildiğince kendi düşüncelerini romandan uzak tutmalıdır, ahlakçı değil beşeri bir anatomist gibi davranmalıdır.

Olayları sınırlama

Gözleme dayalı bir anlatım kullanıldığı için, günlük hayatta yaşanabilecek herhangi olaylar eserde yer alır. Yazar bunu yaparken okurlarını asıl olayın kurgusundan uzaklaştırmamaya dikkat etmeli ve olay örgüsünde sınırlama yapmalıdır.

Dramatik roman

Eser sahibi, olayları anlatırken, sonuçları anlatmaz, olay örgüsü, okuyucuyu adım adım sonuca götürür. Yazar bunu tasvir yoluyla yapar. Anlatı, neden sonuç ilişkisini net biçimde okurların zihninde canlandıracak biçimde dramatize edilmelidir.

Realizmde sanat gerçek ve güzellik içindir.

Sanatın amacı gerçeği nesnel ve estetik biçimde aktarmak olduğu için dil ve üslup çok önemlidir.

Realistler:

Stendhal,
Balzac,
Gogol,
Dickens,
George Eliot,
Paul Bourget,
Daniel Defoe
Hemingway,
Steinbeck

Natüralizm (ya da Emile Zola romanları)

Deneyisel gerçekçilik

İnsana bakışı ağırlıklı o kişinin içinde olduğu koşullara göredir. İnsanın iradesi, manevi değerleri ve psikolojisi dikkate alınmaz.

Mekan ve çevre insanı belirleyen unsurlar oldukları için tasvirler zaman zaman okuyucuyu bıktırır.

Sanatın insana faydalı olması gerektiğine inanır.

Dil ve üslup bakımından realistler kadar ileri gitmez, gerçekliği zedelemekten çekinir.

Parnasizm

19. yüzyılın ikinci yarısında romantik şiire tepki olarak ortaya çıktı.

Gerçekliği tam bir nesnellik içinde anlatmayı amaçlar. Natüralizmin şiirdeki adıdır.

Parnasçılar şairin kendi duygularına yer vermez.

Felsefi şiirler üretirler.

Şiirde biçime çok fazla önem verildi. Çoğunlukla sone türünde şiirler yazıldı.

(6)

Sembolizm

19. yüzyılın son çeyreğinde, görünen ardındaki gerçeği, okuyucuya sezdirme/anlatmayı esas alan ferdiyetçi bir sanat/edebiyat akımıdır.

Özellikle Batı şiirinde hakim olan bir akımdır.

Resimde Willim Blake, Jean Denville, Edward Munch, Paul Gaugen gibi ressamalar resim sanatındaki öncüleridir.

Edebiyatta Baudelaire, Rimbaud, Mallarme, Verlaine gibi şairler sembolizme giden yolu aralamışlardır.

Soğuk plastik güzelliğe, somut nesnellığe veya aşırı santimental tavra karşı çıkarlar; insanın, doğanın, varlıkların sırlarını, bilinçaltının rüyalarını mısralara dökmeye çalışırlar.

Dekadanlar olarak bilinen bir gurubun da sembolizmin gelişimine katkısı olmuştur. Verlaine'i önder kabul eden Maurice du Plessys, Jean Moreas, Laurent Tailhed, Georges Rodenbach gibi şairlerden oluşan gurup, Le Decadent isimli parnasizmin şiir anlayışından çok farklı, one tepki mahiyetinde, sembolizme yakın şiirler yayımlamışlardır.

Sembolizmi hazırlayan faktörlerin başında pozitivizm, determinizm ve materyalizme karşı oluşan tepkiler gelir.

Sembolizm, felsefi açıdan Kant'ın idealist felsefesi ve epistemolojisine dayanır.

Kant, insanın "yaratıcı hayal gücü"ne inanır.

Kant'a göre deha, eserini yaratır.

Kant'tan başka Schopehauer'in düşünceleri de sembolistleri etkilemiştir.

Bu isimlere Henry Bergson'u da eklemek gerekir.

Müzisyen Wagner'in de sembolizm üzerinde önemli tesiri vardır.

Sembolizmin İlke ve Nitelikleri

Farklı bir gerçeklik anlayışı benimseme

Dış dünya ve doğada gördüğümüz veya duyularımızla algıladığımız her nesne, bir varlık özünün (idea) dış görüntüsünden; "göz alıcı giysi"lerinden başka bir şey değildir. Yani onlar, hiçbir zaman asıl gerçek değildir. Asıl gerçek, söz konusu görüntünün arkasında gizlidir.

Evrende benzerlikler ve ilişkiler ilkesini benimseme

Kant'ın ifade ettiği teklik kavramını temel alarak, evrende var olan her şeyin bir bütün olduğuna inanırlar.

Sembole başvurma

Sembolist şiir; öğretinin, tumturaklı anlatımın, sözde duygusallığın, nesnel tasvirin düşmanıdır.

Anlamda Kapalı Olma

Öznel ve Lirik Olma

Lirizm, çok büyük bir ölçüde melankoli, hüznün ve karamsarlık atmosferi içinde karşımıza çıkar.

Sembolistler çoğu zaman gerçeklerden kaçıp kendi iç dünyalarına kapanır, hayali beldelere özlem duyar.

Musiki ve Ahenge Önem Verme

Serbest Şiir

Önemli Sembolistler

Poe,

Baudelaire,

Mallarme,

Verhaeren,

Maeterlinck,

Jean Moreas,

Henri de Regnier

(7)

Empresyonizm (İzlenimcilik) ve Ekspresyonizm (Dışavurumculuk)

Empresyonizm:

Türkçe karşılığı izlenimcilik/intibacılıktır.

Empresyonizm kelimesini ilk olarak gazeteci Louis Leroy, 1874'de açılan bir sergi hakkında yazdığı yazıda kullanmış, Claude Monet'nin bir resminin isminden alınmıştır.

Empresyonizm, gerçeğin sanatkarın ruhunda bıraktığı izlenimlerin anlatımını esas alan bir sanat/edebiyat akımıdır.

İlke ve Nitelikleri

Empresyonizm, bütünüyle sanatkarın görme duyusu ile iç dünyasındaki ilişkiye dayanan bir sanat anlayışıdır.

Bir anlamda saf ve yalın duyarlılığa duyulan bir özlemdir.

Empresyonistlerin bu özelemlerinin arkasında ise Andre Gide'in Dünya Nimetleri'nde formüle ettiği *Hissediyorum öyleyse varım* anlayışı vardır.

Sanatkar için önemli olan, dış gerçeğin kendi üzerinde bıraktığı izlenimlerin ifadesidir.

Empresyonist ressamlar, kalıcı ve statik olanın değil, geçici ve dinamik olanın peşindedir.

Empresyonistler

Paul Verlaine,

Arthur Rimbaud,

Rainer Maria Rilke

Ekspresyonizm (Dışavurumculuk)

Ekspresyonizm, bunalan Avrupa'nın yeni arayışlarından birisidir.

Ekspresyonistler mevcut bütün sorunlara çözüm olarak 'yeni insan'ı önermişler ve bu yeni insanın yaratılmasında yol gösterebilecek beş şahsiyeti model olarak benimsemişlerdir;

Hız. İsa

Darwin,

Nietzsche,

Marks,

Freud

İlke ve Nitelikleri

İç Gerçeği Esas Alma

Gerçek, başka bir yerde değil, sanatkarın içinde veya ruhunda gizlidir. Özne ve içseldir.

Bireysellik ve Soyutlama

Sanat ve Edebiyata Fayda İşlevi Yükleme

Çılgıya Dayalı Yeni Bir Dil ve Üslup

Ekspresyonistler

Heinrich Mann,

Alfred Döblin,

James Joyce,

Franz Kafka,

Ernst Weiss,

Hugo Ball,

Hans Arp,

Eugene O'Neill

(8)

Kübizm, Dadaizm, Fütürizm, Letrizm

Benden önce insanların var olduklarını bilmek bile istemem. Descartes'ın bu cümlesini yayınlarımızdan birinin alt başlığı yapmıştık. Bununla, dünyaya yeni bir gözle baktığımız, bize büyüklerimiz tarafından zorla kabul ettirilen değerleri, doğruluk kavramını yargılamak istediğimizi belirtmek istiyorduk. (Tzara)

Kübizm

Ad olması 1908'de Paris'teki **Georges Braque**'ın resim sergisindeki kübik biçimlerden oluşan bir ev resmini gören **H. Matisse**'in, bu resim kübist demesiyledir.

Kelimenin kavramlaşması Louis Vauxcelles'in teklifi ile.

Resimde varlığı bütün boyutları ve nitelikleriyle tuvale aktarmak iddiasında olan; edebiyatta ise geleneksel akıl ve mantık perspektifini reddedip sanatkarın hayal gücünü öne çıkararak varlığı bütün halinde kavrama iddiası içinde şiiri görselleştiren bir akımdır.

Söz konusu yaratma tarzı sonucu elde edilen sanat eseri de dış dünyanın veya oradaki herhangi bir varlığın taklidi değil, yeni bir varlık, yeni bir şeydir.

Picasso, Braque, Derain, Gleize, Metzinger, Lhote önemli kübist ressamlardır.

İlke ve Nitelikleri

Apollinaire, Andre Salmon, Max Jacob, Blaise Candrars, Pierre Reverdy gibi şairler kübizmi şiire taşıdılar.

Akıl ve mantık perspektifinin reddi

Şiirde görselliği önemseme

Varlığı bütün olarak kavrama (çok boyutlu bakış/anlatım)

Dilde yeni bir söyleyiş arayışı içinde olma

Şekil ve unsurlarını deforme etme.

Akımın önemli sanatçıları

Apollinaire,

Andre Salmon,

Max Jacob,

Blaise Candrars,

Pierre Reverdy

Jean Cocteau

Dadaizm

Adını Tristan Tzara'nın Larousse sözlüğünden rastgele seçtiği dada kelimesinden alır.

İlke ve Nitelikleri

Onlara göre edebiyat, geleneğin dışındaki herşeydir.

Dadacılar:

Aragon,

Eluard,

Tzara

Fütürizm

Kübizmle hemen hemen aynı dönemde İtalya'da şair Marinetti ve arkadaşları tarafından ortaya atıldı.

Fütürizm = Sanayi çağının dinamizmi

Amacı, sanat-hayat arasındaki kopukluğu ortadan kaldırmak.

Fütüristler:

Filippo Marinetti,

Mayakovski

Letrizm

Öncülüğünü Romen asıllı Isidore Isou'nun yaptığı bir şiir akımıdır.

Dil, saf harf ve sese indirgenir.

(9)

Sürrealizm

Bu akım büyük ölçüde **Freud**'un tez ve düşünceleri üzerine kuruludur.

Andre Breton tarafından sistemleştirildi.

Sanatı insan bilinçaltının karanlık ve karmaşık sırlarının tek konusu, sanatkarı da iç beninin emirlerini kağıda geçiren bir otomat olarak görür.

Nitelikleri

Otomatizm ve Oneirizm

İnsanın kural ve kalıpları yıkararak, kendiliğinden ve kontrolsüz biçimde iç dünyasını dışavurmasına otomatizm diyoruz.

İnsanın bunu(otomatizm) yapabilmesi için dünyayı ve evreni yarı bilinçli bir halde rüya gibi algılaması gerekir ki bu duruma psikiyatride oneirizm denir.

Akla karşı olma ve bilinçaltını kabul etme.

Aklı, sanat ve hayattan kovar/dışlar. Akımın amacı düşüncelerin gerçek/asıl ilerleyişini aktarmaktır.

Edebiyatı otomatik bir yazı olarak kabul etmek

Sanatı mantıkla izah edebilmek mümkün değildir.

Alaycı tavır.

Olağanüstü olana ilgi

Rüyayı önemseme

Çılgınlığa yönelme

Çocukluğa dönüş

Yeni ve şaşırtıcı bir dil ve üslup.

Bu akımın ürünlerinde çokça imaj kullanılır.

Sürrealistler.

Pierre Reverdy

Eluard

Breton

Soupault

Aragon

Benjamin Perret

Desnos

Prevert

Char

Rene Crevel

(10)

Egzitansiyalizm

İlk önemli temsilcisi Kierkegaard'tır.

Varoluşçuluk; koklerinden kopmuş, temelini yitirmiş, geçmişe güvenini yitirmiş, topluma yabancılaşmış, mutsuz ve huzursuz insan varlığını dile getiri.

Kendini bil

Obje (nesnel algı) üzerinde değil süje (öznel algı) üzerinde yoğunlaşır.

Öz, varoluştan önce gelir tezine karşı varoluş özden önce gelir tezini savunur.

İnsan, yaşamaya başlamadan önce hiçbir şey değildir.

İnsan, ne olduğundan sorumludur.

İlk işi de varlığının sorumluluğunu yüklenmektir.

Dine Bağlı Varoluşçuluk

Tanrı inancından uzaklaşan insan özüne yabancılaşır. Bu nedenle insan varoluşunda inanç zorunlu bir olgudur/eylemdir.

Kierkegaard bireyin varoluşunu üç evrede inceler: Estetik, törel ve dini evreler.

Törel evre kendini bil eyleminden kendini seç eylemine geçiştir. Dini evre tanrı inancıyla günahattan kaçınma ve kendini bulma evresidir.

Tanrısız Varoluşçuluk

Nietzsche'ye göre varolmanın amacı üstinsana ulaşmaktır. İnsan bunu ancak tanrı düşüncesi öldüğünde başarabilir.

İki gurubun ortak olduğu hususlar:

Varoluşun özden önce geldiği,

Topluma karşı bireye önem verme,

Eski felsefi düşüncelere karşı olmak şeklinde sıralanabilir.

Nitelikleri

Felsefi roman, varoluşçuluk akımının en gözde edebi türüdür.

Edebiyatta bireye toplumcu bir işlev yükleme

Olay örgüsünü önemsizleştirme

Eserlerde kaotik bir dünya/bakış açısını benimseme

Dilde yalın ve ağırbaşlılık

Absürd ve yabancılaşma faktörleri.

Eserde karakter ve tipten söz edilmez.

Varoluşçular.

Hölderlin

Claudel

Andre Gide

Valery

Robert Frost

Nilan Kundera

(11)

Modernizm / Postmodernizm

“Post” kelimesi:

Bir şeyden daha sonraki, sonrası ...den sonra gelen ve eklenti ilave, ekleme anlamlarında kullanılır.

Modernizm ise Latince “**modernus**” kelimesinden gelir.

MS. 5. Yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanan kelime ilk olarak Hristiyanlık öncesi dönem ile sonrası dönemi ayırmak için kullanılmıştır. Buna göre modern olmak Hristiyan olmak anlamındadır.

Postmodernizm

Belirsizliğe, parçalılığa, etnikliğe, kültürel çoğulculuğa, yerelliğe ve özgürlüklere ayrıcalık tanıyan bir harekettir.

Aydınlanma Çağı

Descartes, Spinoza, Bacon, Locke gibi akılcı filozoflar, insan aklını, nesnel bilgiyi ve keşifleri önemseyen düşüncüyü güdümleneyen önemli bir düşünce hareketine neden oldular.

Batı toplumlarının Tanrı merkezli dünya görüşleri ve hayat tarzları bu yolla yıkılarak yerini akıl ve bilime, insan merkezli bir hayat tarzına bıraktı.

Aydınlanma Çağı = Akıl Çağı (ya da ...)

Değişim ve ilerleme adeta özdeşleşen modernite, eleştiriye değişimin aracı olarak kullanır.

Modernizme ilk tepkiler erken dönemde; Schopenhauer, Nietzsche ve Adorno'dan gelir.

Postmodernizm, doğuşunu/kuramsal temelini; Derrida, Foucault, Barthes, Lyotard ve Baudrillard'a borçludur.

Postmodern insan rahat ve esnektir. Duygu ve hislerine yöneliktir. Kendin Ol tutumuna sahiptir. Aktif bir insandır.

İdeoloji ve felsefelerle karşıdır.

Her alanda tam bir eklektizm anlayışı sergiler.

İroniktir.

Gerçeğin yerine imajı koyar (günümüz maskinsanı).

Nitelikleri

Çoğulculuğu esas alır.

Yeni bir gerçek/gerçeklik anlayışının peşindedir.

Düş/kurmaca ile gerçeğin iç içe olduğu bir gerçekliği savunur. Fantezi ve imajlar dünyası koyar önümüze.

Metinlerarasılık(başka eserlerden parçalara yer verme)

Kendini yansıtırma (okuyucuyu metne dahil etme).

İroni ve parodi düşkünlüğü

Postmodern elemanlar

Joyce

Woolf

Musil

Max Frisch

Alain Bobbe Grillet

Eco

Paz

Calvino

(12)

Batı edebiyatının Türk edebiyatına etkileri

Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatı

1- Tanzimat Edebiyatı

A) Birinci Nesil

Şinasi

Namık Kemal

Ziya Paşa

Ahmet Mithat Efendi

Şemsettin Sami

Ahmet Vefik Paşa

B) İkinci Nesil

Abdülhak Hamit Tarhan

Recaizade Mahmut Ekrem

Sami Paşazade Sezai

Muallim Naci

2- Edebiyat-ı Cedide / Servet-i Fünûn Edebiyatı

Tevfik Fikret
Cenap Şahabettin
Süleyman Nazif
Hüsein Suat Yalçın
Celal Sahir Erozan
Faik Ali Ozansoy
Halit Ziya Uşaklıgil
Mehmet Rauf
Hüseyin Caiht Yalçın

3- Milli Edebiyat

Ziya Gökalp
Ömer Seyfettin
Ali Canip
Refik Halit Karay
Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Halide Edip Adivar
Reşat Nuri Güntekin
Faruk Nafiz Çamlıbel
Orhan Seyfi Orhon
Yusuf Ziya Ortaç
Halit Fahri Ozansoy

Alt Kategoriler

Cumhuriyet Öncesi

A) Mutavassıfın

Ahmet Mithat Efendi
Muallim Naci
Ahmet Rasim
Fatma Aliye Hanım
Mehmet Ziver
Nurettin Ferruh

B) Ara Nesil

Abdülhalim Memduh
Ali Kemal
Fazlı Necib
İsmail Safa
Mehmet Celal
M. Mehmet Tahir
Mustafa Reşid
Nabizade Nazım
Receb Vahyi

C) Fecr-i Ati Topluluğu

Ahmet Haşim
Refik Halit
Yakup Kadri
Tahsin Nahid
Emin Bülent
Hamdullah Suphi
Şahabettin Süleyman

Faik Ali

Celal Sahir

D) Nâyîler

Halit Fahri

Selahattin Enis

Hakkı Tahsin

Orhan Seyfi

Yakup Salih

Safi Necip

Hasan Sait

E) Nev Yunanilik

Yahya Kemal

Yakup Kadri

Salih Zeki aktay

F) Dergahçılar

Yahya Kemal

Yakup Kadri

Ahmet Haşim

Nurullah Ataç

Ahmet Hamdi

Ahmet Kutsi

Cumhuriyet Sonrası

A) Yedi Meşaleciler

Kenan Hulusi Koray

Ziya Osman Saba

Yaşar Nabi

Vasıf Mahir Kocatürk

Cevdet Kudret

Sabri Esat Siyavuşgil

Muammer Lütfi

B) Garipçiler

Orhan Veli

Melih Cevdet

Oktay Rıfat

C) İkinci Yeni

İlhen Berk

Cemal Süreya

Turgut Uyar

Edip Cansever

Ece Ayhan

Sezai Karakoç

Sabahattin Kudret Aksal

Ataol Behramoğlu

Ferit Edgü

Özdemir İnce

Gülten Akın

D) Hisarcılar

Mehmet Çınarlı

Gültekin Samanoğlu

İlhan Geçer
Mustafa Necati Karaer
Munis Faik Ozansoy

E) Maviciler

Attila İlhan
Ahmet Oktay
Orhan Duru
Demir Özlü

Cumhuriyet Sonrası Türk Şiirinde Görülen Eğilimler

Marksist toplumcu eğilim
İslamcı mistik eğilim
Türkçü milliyetçi eğilim
Memleketçi eğilim
Saf şiir eğilimi

Çeviri faaliyetleri

Münif Paşa; Muhâverât-ı Hikemiye (1859)
Şinasi; Tercüma-i Manzume (1859) Batı edebiyatından yapılan ilk derli toplu çevirilerdir.

1940-1960 yılları arasında 947 klasik eser dilimize kazandırılmıştır.

